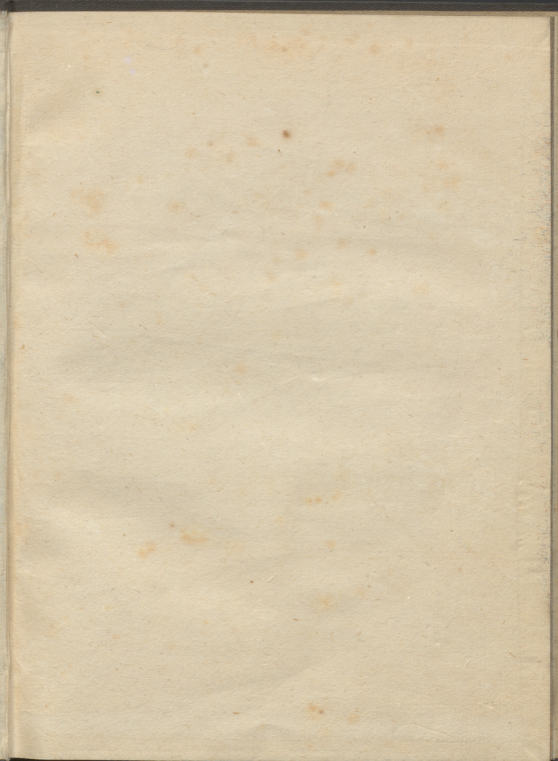

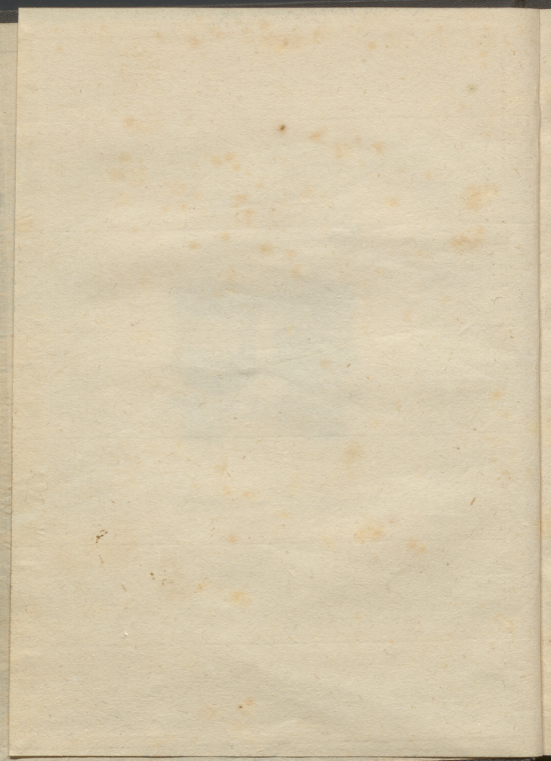
~~Ha 2^e~~
~~Arch II b 47~~

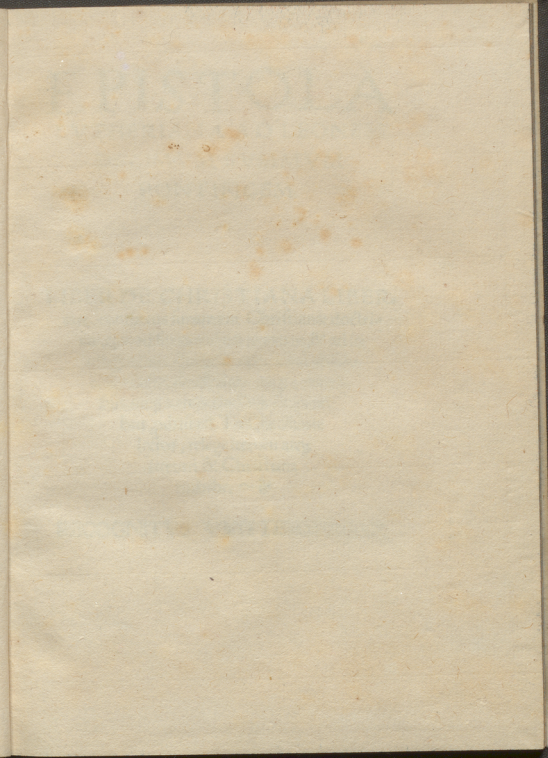

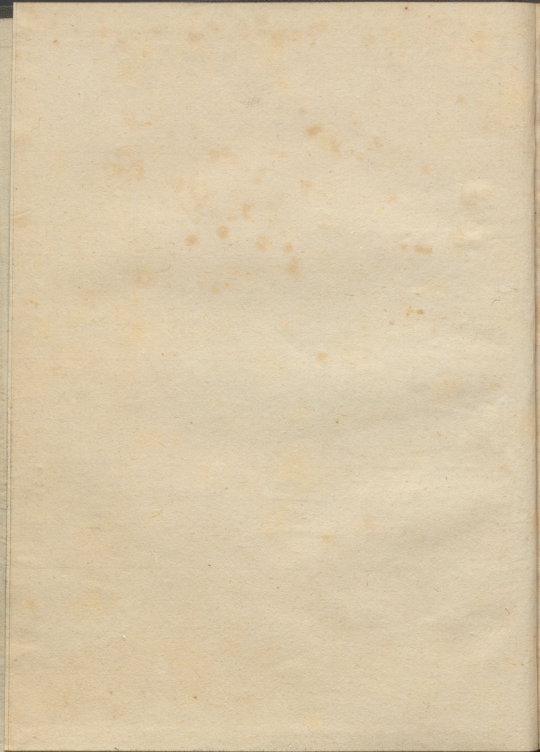
Arch. 8° G. 1521 (10)

MAR. LVTHERI TRACTATVS
DE LIBERTATE
CHRISTIANA.

FACILIS res multis est uisa, Christiana fides, quã & nõ pauci inter uirtutes ceu socias numerant, quod faciunt, quia nullo experimento eã probauerunt, nec quantã sit uirtutis unquam gustauerunt, cum fieri non possit, ut bene de ea scribat, aut recte scripta bene intelligat, qui non spiritum

Fides tribulationibus discitur.

eiusdem, urgentibus tribulationibus, aliquando gustarit. Qui autem uel paululum gustauit, non potest unquã satis de eadẽ scribere, dicere, cogitare, audire, fons enim uiuus est saliens in uitam æternam, ut Christus Iohan. iiii. appellat. Ego autem quanquã de abundantia non gloriar, sciamq; quã sit mihi curta suppellex, spero tamen nõnullã guttam fidei, magnis & uariis agitatũ tentationibus me consecutũ, posseq; si nõ elegantius, certe solidius de ea dicere, quam litterales illi & subtiles nimio disputatores hætenus disseruerunt, sua ipsorũ nõ intelligentes. Quo autẽ faciliorem uiam rudibus (nõ iis solis seruiõ) aperĩã, duo hæc themata præmitto de libertate & seruitute spiritus.

Themataj

Christianus homo, omniũ dñs est liberrimus, nulli subiectus. Christianus homo, oĩm seru⁹ est officiosissimus, oĩb⁹ subiectus.

Hæc quanquã pugnare uideant, tamen ubi cõuenire inuenta fuerint, pulchre facient ad institutũ nostrũ. Sunt. n. ipsius Pauli utraq; dicentis. i. Cor. xii. Cũ liber effẽm, omniũ me seruũ feci. Ro. xiii. Nemini qcquã debeatis, nisi ut inuicẽ diligatis. Amor uero natura sua officiosus est, & obsequens ei quod amat, sic & Christus, quanq; oĩm dñs, factus tñ ex muliere, factus est sub lege, simul liber & seruus, simul in forma dei, & in forma serui.

Altiore & crassiore petamus ista principio. Homo. n. duplici cõstat natura, spirituali & corporali: Iuxta spirituale, quã dicũt animã, uocãt spiritualis, interior, nouus hõ: iuxta corporale,

quam carnem dicunt, uocatur carnalis, exterior uetus homo, de quo Apostolus.ii. Cor.iii. Licet is qui foris est, noster homo corumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diē. Hęc diuersitas facit, ut in scripturis, pugnancia de eodem homine dicantur, cū & ipsi duo homines in eodem homine sibi pugnent, dum caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Gal.v.

Libertas
Christiana in
quibus nō cō
sistat.

Primum autem, interiorem hominem apprehendimus, uisuri, qua nam ratione, iustus, liber, uereq; Christianus, hoc est, spiritualis, nouus, interior homo, fiat. Et constat, nullā prorsus rerum extemrarum, quocunq; censeantur nomine, aliquid habere momenti ad iusticiam aut libertatem Christianā, sicut nec ad iniusticiā, aut seruitutem parandam, quod inductione facili persuadetur. Quid enim prodesse queat animæ, si corpus bene habeat, liberū & uiuax sit, edat, bibat, agatq; ut libuerit, cum iis rebus floreat etiam impiissimi omnium scelerum serui? Rursus, quid obfuerit animæ, mala ualetudo, aut captiuitas, aut fames, aut sitis, aut quod uis incommodum externū, cum iis rebus uexentur, etiam piissimi, puraq; conscientia liberrimi? Neutra harū rerum pertingit ad animæ, siue libertatē, siue seruitutem. Ita nihil profuerit, si corpus sacris uestibus, more sacrorum ornatur, aut locis sacris uersetur, aut officiis sacris occupetur, aut oret, ieiunet, abstineat certis cibis, & faciat opus quodcūq; per corpus & in corpore fieri potest. Longe alia re opus erit ad iusticiam & libertatē animæ, cū ea quæ dicta sunt, geri possint a quouis impio, nec iis studiis alii quā hypocritæ euadant. Ediuerso, nihil oberit animæ, si corpus uestias prophanis, uersetur locis prophanis, edat, bibat cōmuniter, nō oret uoce, omittatq; omnia, quæ per hypocritas superius dicta fieri poterunt.

Verbum dei
animæ necessarium.

Et ut omnia reiiciamus, etiā speculationes, meditationes, & quicquid per animæ studia geri potest, nihil prodest. Vna re, eaq; sola, opus est ad uitam, iusticiā, & libertatē Christianam: Ea est, sacrosanctū uerbum dei Euangelium Christi, sicut dicit Iohan.xi. Ego sum resurrectio & uita, qui credit in me, nō mo-

fietur in æternum. Item. viii. Si filius uos liberauerit, uere liberi eritis. Et Matthæi. iiii. Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit ab ore dei. Certū ergo habeamus ac firmiter positū: Animam posse omnibus rebus carere, excepto uerbo dei, sine quo nullis prorsus rebus est illi consultum. Habens autem uerbum, diues est, nullius egens, cū sit uerbū uitæ, ueritatis, lucis, pacis, iusticiæ, salutis, gaudii, libertatis, sapientiæ, uirtutis, gratiæ, gloriæ, & omnis boni inæstimabiliter. Hoc est, quod Propheta octonario toto, & multis aliis locis tot gemitibus & uocibus suspirat & inuocat uerbum dei. Rursus, nec sæuior plaga iræ dei, dū mittit famem auditus uerbi sui, ut in Amos dicit, sicut nec maior est gratia, quā si emittat uerbū suum, ut Psal. ciiii. Misit uerbum suum & sanauit eos, & eripuit eos de internitionibus eorum. Neq; Christus ad aliud officium missus est, quā uerbi. Et Apostolicus Episcopalis uniuersusq; ordo clericorū, nō nisi in uerbi ministeriū uocat⁹ & institutus est.

Quæres autem, Quod nam est uerbū hoc, aut qua arte utendum est eo, cū tam multa sint uerba dei? Respondeo, Apostolus Ro. i. id explicat, scilicet Euangeliū dei de filio suo incarnato, passio, resuscitato, & glorificato per spiritū sanctificatorem. Prædicasse enim Christum, hoc est, animā pauisse, iustificasse, liberasse, & saluā fecisse, si crediderit prædicationi. Fides enim sola est salutaris & efficax usus uerbi dei. Ro. x. Si confitearis ore tuo, I E S V M esse dominū, & corde tuo credideris, q̄ deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris. Et iterū. Finis legis Christus ad iusticiam omni credēti. Et Ro. i. Iustus ex fide sua uiuet. Neq; enim uerbū dei, operibus ullis, sed sola fide suscipi & coli potest. Ideo clarū est, ut solo uerbo anima opus habet ad uitā & iusticiam, ita sola fide & nullis operibus iustificatur. Si enim alio quopiam iustificari posset, uerbo non haberet opus, ac per hoc nec fide. Verum hæc fides subsistere prorsus non potest cū operibus, hoc est, si per opera (quæcunq; sint) simul iustificari præsumas, hoc enim esset in duas partes claudicare, Baal adorare, & manū osculari, quæ est iniquitas maxima, ut Iob ait.

Dauid in octonario.

Seuiffima dei plaga.

Verbum dei quod sit.

Sola fides iustificat.

Credenda. Ideo dum credere incipis, simul discis, omnia quæ in te sunt, esse prorsus culpabilia, peccata, damnanda. Iuxta illud Ro. ii. Omnes peccauerunt & egent gloria dei. Et Ro. iii. Nō est iustus, non est, qui faciat bonum, omnes declinauerunt, simul inutilis facti sunt. Hoc enim cognito, scies Christum necessarium tibi, qui pro te passus & resuscitatus est, ut in eum credens, alius homo hac fide fieres, donatis omnibus peccatis tuis, & iustificato te alienis meritis, nempe Christi solius.

**Nulla exter-
no opere iusti-
ficatur homo,**

Cum ergo hæc fides non nisi in homine interiore regnare possit. Sicut dicit Ro. x. Corde creditur ad iusticiam: & sola ipsa iustificet, manifestum est, hominem interiorem prorsus nullo externo opere uel negotio posse iustificari, liberum & saluum fieri, & opera quæcunq; ad eum nihil pertinere: sicut e contra, sola impietate & incredulitate cordis, reus sit & seruus peccati damnandus, nullo externo peccato uel opere. Quare cuiuslibet Christiani, prima cura esse debet, ut posita operum opinione, solam fidem magis ac magis roboret, & per eandem crescat, in cognitione, non operum, sed Christi I E S V, pro se passus & resuscitatus (ut .i. Pe. ultimo docet) cum nullum aliud opus faciat Christianum. Sic Christus Iohan. vi. cum Iudæi interrogarent, quid facerent, ut operarentur opera dei, operum multitudine, qua illos uidebat turgere, repulsa, unum eis præscribit, dicens: Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem misit ille, hunc enim pater signauit deus.

**Fides thesau-
rus incompa-
rabilis.**

Hinc recta in Christo fides, incomparabilis thesaurus est, se- cum habens uniuersam salutem, & seruans ab omni malo, sicut Marci ult. dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salu9 erit. Qui nō crediderit, cōdemnabitur. Quē thesaurū Isaias intutus prædixit. x. Verbū abbreviatū & cōsummans faciet dñs super terram: Et cōsummata abbreviato inundabit iusticiā. quasi dicat: Fides quæ est breuis & cōsummata plenitudo legis, tāta iusticia credentes replebit, ut nulla alia re ad iusticiā opus habeant. Sic & Paulus Ro. x. dicit, Corde enim credis ad iustitiam.

Quæritur autem, qua ratione fiat, ut sola fides iustificet, & sine

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

operibus, tantorū bonorū thesaurum præbeat, cū tam multa opera, cerimonix, leges, in scripturis nobis præscripta sint. Respondeo, Ante omnia, memora esto eius, quod dictū est, solum fidē, sine operibus iustificare, liberare & saluare, id quod clarius infra faciemus. Interim signandum, uniuersam scripturam dei, in duo partiti, præcepta & promissa. Præcepta docti quidem bona, sed nō statim fiunt, quæ docta sunt, ostendunt enim, quid facere nos oporteat, sed uirtutē faciendi nō donāt, in hoc autē sunt ordinata ut hominem sibi ipsi ostendant, per quæ suā impotentiam ad bonum cognoscat, & de suis uiribus desperet. Qua causa, & uetus testamentū uocantur & sunt. Exempli causa: Non concupisces, præceptū est, quo nos omnes esse peccatores conuincimur, cū nemo possit nō concupiscere, quicquid cōtra molitus fuerit, ut ergo, nō concupiscat & præceptū impleat, cogitur de sese desperare, & alibi ac per alium quærere auxilium, quod in se non inuenit, sicut Osee dicit: Perditio tua Israel, tantū in me auxilium tuum. Quod autem hoc uno præcepto agitur, idem omnibus agitur, æque enim sunt impossibilia nobis omnia.

Scriptura habet præcepta & promissa.

Omnia præcepta nobis æque impossibilia.

Vbi uero per præcepta doctus fuerit impotentia suā, & iam anxius factus, quo studio legi satisfaciatur, cū legi satisfieri oporteat, ut ne iota quidem, aut apex prætereatur, alioquin sine ulla spe damnabitur, tum uere humiliatus & in nihilum redactus coram oculis suis, non inuenit in seipso, quo iustificetur & saluus fiat. Hic altera scripturæ pars adest, Promissa dei, quæ annuntiant gloriā dei, & dicunt: Si uis legē implere, nō concupiscere, sicut lex exigit: En tibi, crede in Christū, in quo promittuntur tibi, gratia, iustitia, pax, libertas, & omnia, si credis, habebis, si nō credis carebis. Nā quod tibi impossibile est in uniuersis operibus legis, quæ multa sunt & tamē inutilia, facili cōpendio implebis per fidē: Quia deus pater, oīa in fide posuit, ut quisquis hanc habuerit omnia habeat, qui nō habuerit nihil habeat: Cōclufit. n. oīa sub incredulitate, ut omnium misereatur. Ro. xi. Sic promissa dei hoc donāt, quod præcepta exigūt & implent, quod legi

Legi satisfaciendum.

Omnia per fidē implentur.

Deus solus &
præcipit &
implet.

Fidelis prima
virtus.

Alteram fidei
virtus.

Summus ho-
nor.

jubet, ut sint omnia solius dei, tam præcepta & plenitudo eorum. Ipse solus præcipit, solus quoque implet, ideo promissa dei pertinent ad nouum testamentum, immo sunt nouum testamentum.

Cum autem hæc promissa dei, sint uerba sancta, uera, iusta, libera, pacata & uniuersa bonitate plena, fit, ut anima, quæ firma fide illis adhæret, sic eis uniat, immo penitus absorbeatur, ut non modo participet, sed saturet & inebrietur omni uirtute eorum. Si enim tactus Christi sanabat, quanto magis hic tenerimus in spiritu, immo absorptio uerbi, omnia quæ uerbi sunt, animæ comunicat. Hoc igitur modo anima per fidem solam, sine operibus e uerbo dei iustificatur, sanctificatur, uerificatur, pacificatur, liberatur, & omni bono repletur, uerèque filia dei efficitur. sicut Iohan. i. dicit: Dedit eis potestatem filios dei fieri, iis qui credunt in nomine eius.

Ex iis facile est intellectu. Vnde fides tantum possit, & cur nulla nec omnia bona opera, eam possint æquare, quia nullum opus adhæret uerbo dei, nec in anima esse potest, sola autem fides & uerbum in ea regnant, quale est uerbum, talis ab eo fit anima, ceu ferrum igitur, candet sicut ignis, propter unionem sui & ignis, ut clarum sit homini Christiano suam fidem sufficere pro omnibus, nec operibus ei opus fore, ut iustificetur, quæ si operibus non habet opus, nec lege opus habet, si lege non habet opus, certe liber est a lege, uerumque est: Iusto non est lex posita. Atque hæc est Christiana illa libertas, fides nostra, quæ facit, non ut otiosi simus, aut male uiuamus, sed, ne cuiquam opus sit lege aut operibus ad iusticiam & salutem.

Hæc prima fidei uirtus esto. Alteram quoque uideamus. Fidelis enim & hoc officium est, ut eum cui credit, omnium piissima & summa colat opinione, nempe quod eum ueracem & dignum habeat, cui credendum sit. Neque enim alius est honor similis ueritatis & iusticiæ opinioni, qua honoramus eum cui credimus. Quid possumus tribuere ulli maius, quam ueritatem & iusticiam & absolutam prorsus bonitatem? Ediuerso summa contumelia est, opinione mendacii & iniquitatis quenquam celebrare aut suspectum

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

suspectum habere, quod facimus, dum non credimus ei. Sic anima dum firmiter credit promittenti deo, ueracem & iustum eum habet, qua opinione nihil potest deo præstantius tribuere: hic summus cultus dei est, dedisse ei ueritatem, iusticiam, & quicquid tribui debet ei, cui creditur. Hic paratum sese præbet, in omnes uoluntates eius, hic sanctificat nomen eius & se eum agi patitur, sicut placitum fuerit deo, quia promissis eius inhaerens, non dubitat eum uerum, iustum, sapientem, omnia optime facturum, dispositurum, curaturum. At nonne talis anima, hac fide sua, per omnia obedientissima deo est? Quod ergo præceptum est reliquum, quod talis obedientia non abunde impleuerit? Quæ plenitudo plenior quàm omnimoda obedientia? at hanc, non opera, sed sola fides præstat.

Summa contumelia.

Obedientia perfecta.

Contra, quæ rebellio? quæ impietas? quæ contumelia dei maior quàm non credere promittenti? Quid enim aliud est, quàm deum aut mendacem facere, aut dubitare ueracem esse? hoc est, sibi ueritatem tribuere, deo autem mendacium & uanitatem: in qua re, nonne deum negat & seipsum sibi Idolum in corde erigit? Quid rogo profunt opera in hac impietate facta, etiam si Angelica & Apostolica forent? Recte ergo deus, non in ira aut libidine, sed in incredulitate, omnia conclusit, ne qui castis & mansuetis operibus legis fingunt se implere legem (ut sunt politicae & humanae uirtutes) saluos se futuros præsumat, cum in peccato incredulitatis comprehensi, aut misericordiâ quærant, aut per iusticiam damnentur.

Rebellio.

Vbi autem deus uidet, ueritatem sibi tribui, & fide cordis nostri se honorari tanto honore, quo ipse dignus est: Rursus & ipse nos honorat, tribuens & nobis ueritatem & iusticiam, propter hanc fidem: Fides enim facit ueritatē & iusticiam, reddens deo suū, ideo rursus, reddit deus iusticiæ nostræ gloriam. Verè est enim & iustum, deū esse ueracem & iustū, & hoc ei tribuere & confiteri, hoc est esse ueracē & iustum. Sic. i. Reg. v. Quicumq; honorificat me, glorificabo eum, Qui uero contemnunt me, erunt ignobiles. Sic Paulus Ro. iiii. Abrahæ dicit suam fidem

Honorat deus credentes in eum

esse reputatam in iusticiam, quia per eam dedit plenissimè gloriā deo, & nobis eadē causa reputandā ad iusticiā, si crediderim⁹.

Tertia fidei gratia.

Vnio ad sponsum.

Vide inestimabilia.

Duellū amoris in Christo.

Arra fidei in spōsa Christi.

Tertia fidei gratia incomparabilis est hæc, quæ animam copulat cum Christo, sicut sponsam cum sponso. Quo sacramento (ut Apostolus docet) Christus & anima efficiuntur una caro. Quod si una caro sunt, uerum inter eos matrimonium, immo omnium longe perfectissimum consumatur (cū humana matrimonia huius unice figuræ sint tenues) Sequitur & omnia eorū communia fieri, tam bona quā mala, ut quæcunq; Christus habet, de his tanquā suis, præsumere & gloriari possit fidelis anima. Et quæcunq; animæ sunt, ea sibi arroget Christus, tanquā sua. Conferamus ista & uidebimus inestimabilia. Christus plenus est, gratia, uita & salute. Anima plena est peccatis, morte, & damnatione. Intercedat iam fides, & fiet, ut Christi sint peccata, mors, & infernus. Animæ uero gratia, uita & salus. oportet enim eum si sponsus est, ea simul quæ sponsa habet acceptare, & ea quæ sua sunt, sponsæ impartire, qui enim corpus suum & seipsum illi donat, quomodo non omnia sua donat? Et qui corpus sponsæ accipit, quomodo non omnia quæ sponsæ sunt accipit? Hic iam dulcissimum spectaculum prodit non solum cōmunionis, sed salutis belli & uictoriæ & salutis & redēptiōis.

Cum enim Christus sit deus & homo, eaq; persona, quæ nec peccauit, nec moritur, nec damnatur, sed nec peccare, mori, damnari potest. Eiusq; iusticia, uita, salus insuperabilis, æterna, omnipotens est. Cum inquā talis persona, peccata, mortem, infernum sponsæ, propter annulum fidei, sibi cōmunia, immb propria facit, nec in his aliter se habet, quam si sua essent, ipsaq; peccasset, laborans, moriens, & ad infernum descendens, ut omnia superaret, peccatumq; mors & infernus, eum absorbere non possent, necessario in ipso absorpta sunt, stupendo duello. Nā iusticia eius, omnium peccatis superior, uita eius, omni morte potentior, salus eius, omni inferno inuictior. Ita fit anima fidelis, per arram fidei suæ in Christo sponso suo, omnibus peccatis libera, a morte secuta, & ab inferno tuta, donata æterna iusti-

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

cia, uita, salute, sponsi sui Christi. Sic exhibet sibi sponsam, sine macula & ruga, gloriosam, mundans eam lauacro in uerbo uite, id est, per fidem uerbi, uite, iusticie, & salutis. Sic sponsat eam sibi, in fide, in misericordia & miserationibus, in iusticia & iudicio. ut Olee. ii. dicit.

Quis ergo has nuptias regales satis aestimet? Quis diuitias glorie, gratie huius comprehendat? Vbi diues & pius hic sponsus Christus ducit uxorem hanc pauperulam, impiam, meretriculam, redimens eam ab omnibus illius malis, & ornans omnibus suis bonis. Jam enim impossibile est, ut peccata sua eam perdant, cum super Christum posita sint & in ipso absorpta, habeatq; ipsa eam iusticiam in Christo sponso suo, de qua, ut sua propria presumat, & aduersus omnia peccata sua, contra mortem & infernum, possit cum fiducia illam opponere, & dicere: Si ego peccaui, at Christus meus non peccauit, in quem credo, cuius omnia, mea sunt, & omnia mea illius. Sicut in Canticis. Dilectus meus mihi, & ego illi. Hoc est, quod Paulus dicit. i. Corint. xv. Deo gratias, qui dedit nobis uictoriam per IESUM Christum dominum nostrum. Victoriā autem peccati & mortis, sicut illic inducit: Peccatum stimulus mortis est, uirtus uero peccati lex.

Ex his iterum intelligis, qua causa tantum tribuatur fidei, ut sola impleat legem, & sine ullis operibus, iustificet. Vides enim primum preceptum, quod dicitur, Vnum deum coles, sola fide impleti. Si enim etiam ipse aliud non esses a planta pedis ad uer. item, quam bona opera, non tamen iustus esses, nec deum coleres, nec primum preceptum impleres, cum deus coli non possit, nisi tribuatur ei ueritatis & uniuersae bonitatis gloria, sicut uere tribuenda est, hoc autem opera non faciunt, sed sola fides cordis. Non enim operando, sed credendo deum glorificamus & ueracem confitemur. Hoc nomine fides sola est iusticia Christiani hominis & omnium preceptorum plenitudo. Qui enim primum implet, caetera omnia facili opera implet. Opera uero, cum sint res insensatae, non possunt deum glorificare, quamuis ad gloriam dei (si fides assit) fieri possint.

Regaliū nuptiarū maiestas

Qua causa tantum tribuatur fidei.

Cultus dei uerus.

Fides facit
opera.

Verum nos hoc temporis quærimus, non ea quæ fiunt, qualia
sint opera, sed eum qui facit, qui glorificat & opera producit:
Hæc est fides cordis, caput & substantia totius iusticiæ nostræ.
Vnde cæca & periculosa doctrina est, quæ per opera impleri
præcepta docet, cum ante omnia opera oporteat præcepta esse
impleta, & plenitudinè sequantur opera, sicuti audiemus.

Primogenitu
ræ prærogati
ua.

Vt autem hanc gratiam, quã in Christo habet interior ille
homo noster, latius uideamus, sciendum quod deus in ueteri testa
mento, sibi sanctificabat omne primogenitum masculinum,
eratque primogenitura magni precii, duplici honore præ cæteris
pollens, sacerdotio & regno. Erat enim frater primogenitus, sa
cerdos & dominus omnium aliorum. Qua figura Christus præ
monstratus est, uere & unice primogenitus dei patris & uirginis
Mariæ, uereque rex & sacerdos, non secundum carnem & terrã.

Regnũ Chri
sti in quibus
constet.

Regnum enim eius nõ est de hoc mundo: In cælestibus & spi
ritualibus ipse regnat, & consecrat, quæ sunt, iusticia, ueritas,
sapientia, pax, salus &c. Non quod non omnia etiam terrena & in
ferna subiecta sint ei (alioqui quomodo posset nos ab illis tue
ri & saluare) sed quod non in iis nec ex iis regnum eius constet. Ita
nec sacerdotium eius consistit in uestium gestuumque pompa ex
terna, quale fuit humanum illud Aaronis, & nostrum hodie Ec
clesiasticum sacerdotium, sed in spiritualibus, per quæ in cælis
inuisibili officio, pro nobis interpellat apud deum, ubique seip
sum offert, & omnia facit, quæ sacerdotem facere oportet, si
cut eum describit Paulus ad Hebræos ex figura Melchisedech.

Sacerdotium
Christi.

Sacerdotale
officium.

Nec solum pro nobis orat, & interpellat, sed & intus in spiritu
nos docet uiuis doctrinis spiritus sui, quæ duo sunt proprie offi
cia sacerdotis, quod in carnalibus sacerdotibus figuratur, præ
cipue & contionibus uisibilibus.

Quomodo
Christianos fi
deles, sacerdo
tes esse intelli
gi debet.

Quemadmodum autem Christus primogenitura sua, has
duas dignitates obtinuit, ita impartit & cõmunes easdem facit
cuiilibet suo fideli, matrimonii prædicti iure, quo sponsæ sunt,
quæcumque sponsi sunt. Hinc omnes in Christo sumus sacerdotes
& reges, quicumque in Christum credimus. Sicut. i. Pe. ii. dicit: Vos

genus electum, populus acquisitionis, sacerdotium regale, & regnum sacerdotale, ut uirtutes enatretis eius, qui uocauit uos de tenebris in admirabile lumen suum. Quæ duo sic se habent, *Christiani re- ges.*
 Primum, quod ad regnum pertinet, quilibet Christianus, per fidem, sic magnificatur super omnia, ut spirituali potetia, prorsus omnium dominus sit, ita, ut nulla omnino rerum possit ei quicquã nocere, immo omnia ei subiecta coguntur seruire ad salutem. Sic Paulus Ro. viii. dicit: Omnia cooperantur in bonum electis. Item. i. Corint. iii. Omnia uestra, siue mors, siue uita, siue instantia, siue futura, uos autem Christi. Non, quod corporali potentia, quisquã Christianorum super omnia constitutus sit, possidenda & tractanda: quo furore, passim Ecclesiastici quidam insanunt, hoc enim, regum, principum & hominum est in terra, quãdo ipso uitæ usu uidemus, nos omnibus subiici, multa pati, atque adeo mori, immo quo Christianior quisque est, hoc pluribus subiectus est malis, passionibus & mortibus, ut in ipso principe primogenito Christo & omnibus fratribus suis sanctis uidemus. Potentia hæc spiritualis est, quæ dominatur in medio inimicorum, & potens est in infirmitate perficitur: & in omnibus possum lucrum facere salutis, adeo ut crux & mors cogantur mihi seruire & cooperari ad salutem, Hæc est enim ardua & insignis dignitas, ueraque & omnipotens potestas, spirituale imperium, in quo nulla res tam bona, nulla tam mala, quæ non in bonum mihi cooperetur, si modo credidero. Nulla tamẽ mihi opus est (cum sola fides sufficiat ad salutem) nisi quod fides in ea uirtutem & imperium libertatis suæ exercent. Ecce hæc est, Christianorum inestimabilis potentia & libertas.

Nota.

Regnum spirituale.

Nec solum reges omnium liberrimi, sed sacerdotes quoque sumus in æternum, quod longe regno excellentius, per sacerdotium enim digni sumus coram deo apparere, pro aliis orare, & nos inuicem ea quæ dei sunt, docere. Hæc enim sacerdotum officia sunt, quæ proflus nulli incredulo concedi possunt. Ita Christus nobis obtinuit, si in eum credimus, ut sicut confratres, co-

Sacerdotes sumus in æternum.

Non credent
b. as mala oia.

heredes, & correges. Ita & consacerdotes ei simus, audentes cū fiducia, per spiritum fidei coram deo prodire & clamare, Abba pater, & alter pro altero orare & omnia facere, quæ uidemus, uī sibili & corporali offitio sacerdotum geri & figurari. Qui uero non crediderit, huic nihil seruit, aut in bonū cooperatur, sed omnium ipse seruus est, & omnia ei cedūt in malum, quia omnibus impie utitur in sua commoda, non in dei gloriam. Ita nec sacerdos est, sed prophanus, cuius oratio fit in peccatum, nec corā deo unquā apparet, quia deus peccatores nō exaudit. Quis ergo cōprehendere potest, alitudinē dignitatis Christianæ, quæ per regalem suā potentiam, omniū dominatur, mortis, uitæ, peccati &c. Per sacerdotalem uero gloriam apud deū omnia potest, quia deus facit, quæ ipse petit & optat, sicut scriptum est: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationē corū exaudiet, & saluos faciet illos? Ad hanc gloriam certe nullis operibus, sed sola fide peruenir.

Christianorū
libertas.

Ex iis clare uidere potest quilibet, quo modo Christianus homo liber est ab omnibus & super omnia, ita, ut nullis operibus ad hoc indigeat, ut iustus & saluus sit, sed sola fides hæc omnia largitur abunde. Quod si sic desperet, ut per ullum opus bonū præsumeret, iustus, liber, saluus, Christianus fieri, statim amitteret fidem cum omnibus bonis: quæ stultitia pulchre figurata est in fabula illa. Vbi canis in aqua currens & carnem ueram in ore gestans, deceptus umbra carnis in aqua patens, dum eandem aperto rictu petit, ueram carnē simul cū imagine perdit.

Hic quæres, si omnes qui in Ecclesia sunt, sacerdotes sunt, quo nomine discernantur ii, quos nunc sacerdotes dicimus a laicis? Respondeo. Vocabulis istis, sacerdos, clericus, spiritalis, Ecclesiasticus, iniuria facta est, dum a reliquis Christianis omnibus translata sunt ad paucos istos, qui nunc usu noxiō Ecclesiastici dicuntur. Scriptura enim sancta nihil discernit inter eos, nisi quod ministros, seruos, æconomos appellat, qui nunc Papæ, Episcopi, dominiq; iactantur, qui cæteris seruiant, ministerio uerbi ad docendam fidem Christi & libertatem fi-

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

delium. Nam & si uerum est, nos omnes æqualiter sacerdotes esse, non tamen possumus, nec si possemus, debemus oēs publice seruire & docere. Sic Paulus. i. Cor. .iii. Sic no: exist. met. homo, sicut ministros Christi & dispensatores mysteriorū dei.

At dispensatio ista nunc in tantam pompam potestatis & terrificam quandam tyrannidem euasit, ut nec gentium, nec ulla mandī imperia queant ei conferri, quasi laici, aliud quiddam quā Christiani sint, qua peruersitate factum est, ut penitus inter cederet, scientia Christianæ gratiæ, fidei, libertatis & totius Christi, Succedente in locum eius, humanorum operum & legum, intolerabili captiuitate, factiq; simus iuxta lamentationes Hieremiæ serui hominum uilissimorum, qui in terra sunt, qui nostra miseria abutuntur in omnes turpitudines & ignominias uoluntatis suæ.

Redeundo ad id, quod cœpimus, puto per hæc clarū fieri, Non esse satis nec Christianū, si Christi opera uitæ & uerba, prædicemus historico more, cetera res quasdā gestas, quas nosse satis sit ad uitæ formandæ exemplū, quo modo ii, qui nūc optimi sunt, prædicant. Multominus si penitus taceatur & leges hominum decretaq; patrū uice eius doceantur. Iā sunt nō pauci, qui eo studio Christū prædicant & legunt, ut affectus humanos moueant ad condolendū Christo, ad indignandū Iudæis, & id genus alia puenilia & muliebria delyramenta. Oportet autē, ut eo sine prædicet, quo fides in eū promoueat, ut nō tantū sit Christus, sed tibi & mihi sit Christus, & id in nobis op. eret, quod de eo dicitur, & quod ipse uocat. Hæc autē fides nascitur, & seruat ex hoc, si prædicetur, quare Christus uenerit, quid attulerit, & dederit, quo usu & fructu acceptandus sit. Hoc fit, ubi recte docetur Christiana libertas, quam ex ipso habemus, & qua ratione, omnes Christiani, reges & sacerdotes simus, in quo omniū domini sumus, & quicquid egerimus coram deo placitum & acceptum esse confidimus, sicut hætenus dixi.

Ministerium
Ecclesiasticorum
quo per
uasit.

Christus quod
prædicandus.

Cuius enim cor, hæc audiens, non totis medullis gaudeat, & tanto solatio accepto non dulcescat in amorem Christi: ad

Fructus opti-
mæ prædicati-
onis.

quem amorem, nullis unquam legibus aut operibus peruenire potest, Quis est, qui tali cordi nocere possit, aut ipsum pauescat? Si irruit conscientia peccati, aut horror mortis, paratum est sperare in domino, nec timet ab auditione ista mala, nec commouetur, donec despiciat inimicos suos. Credit enim iusticiam Christi suam esse, & peccatum suum iam non suum, sed Christi esse: At a facie iusticie Christi, omne peccatum absorbeatur necesse est, propter fidem Christi, sicut superius dictum est, discitque cum Apostolo, morti & peccato insultare & dicere: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, uirtus uero peccati, lex. Deo autem gratia, qui dedit nobis uictoriam per IESVM Christum dominum nostrum. Absorpta enim est mors uictoria non tantum Christi, sed nostra, quia per fidem nostram fit, & in ipsa & nos uincimus.

Hæc dicta sunt de interiore homine, de eius libertate & de principe iusticie fidei, quæ nec legibus, nec operibus bonis indiget, quin noxia eis sunt, si quis per ea presumat iustificari. Nunc ad alteram partem reuertamur ad externum hominem. Hic non respondebitur illis omnibus, qui uerbo fidei & us, quæ dicta sunt offensi, dicunt. Si fides omnia facit & sola ad iusticiam factis est, cur ergo præcepta sunt bona opera? Ociabimur ergo & nihil operabimur, fide contenti. Respondeo, Non sic impii non sic. Vere quidem sic haberet res ista, si penitus & perfecte, interni & spirituales essemus, quod non fiet, nisi in nouissimo die resurrectionis mortuorum, donec in carne uiuimus, non nisi incipimus & proficimus, quod in futura uita perficietur, propter quod Apostolus Ro. viii. appellat primitias spiritus, quod in hac uita habemus, acceptum scilicet decimas & plenitudinem spiritus in futuro. Ad hanc partem pertinet, quod supra positum est, Christianum esse omnium seruum & omnibus subiectum. Qua enim parte liber est, nihil operatur, qua autem seruus est, omnia operatur. quod qua ratione fiat uideamus.

Quantum homo (ut dixi) intus secundum spiritum per fidem abunde fatis iustificetur, habens quicquid habere debet, nisi quod hanc

Quæstio eorum qd Lutherum immo qd fides non intelligunt.

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

hanc ipsam fidem & opulentiam oportet de die in diem au-
 gescere, usq; in futuram uitam, tamen manet in hac uita mor-
 tali super terram in qua necesse est ut corpus suum propriū re-
 gat, & cum hominibus conuersetur. Hic iam incipiunt opera, *Vnde opera*
 hic non est ociandum, hic certe curandum, ut corpus, ieiuniis, *incipiant*
 uigiiliis, laboribus aliisque disciplinis moderatis, exerceatur & spi-
 ritui subdatur, ut homini interiori & fidei obediat & conformis
 sit, nec ei rebellet, aut ipsum impediatur, sicut est ingenium
 eius, si coercitus non fuerit. Interior enim homo conformis
 deo, & ad imaginem dei creatus per fidem, & gaudet & iucun-
 datur, propter Christum, in quo tanta sibi collata sunt bona,
 unde & hoc solum negotii sibi habet, ut cum gaudio & gratis
 deo seruiat in libera charitate.

*Negotiū unū
 cum hominis
 interioris.*

Hoc dum agit, ecce in carne propria offendit uoluntate con-
 trariam, quæ mundo seruire & quærere quæ sua sunt, nititur.
 Id quod spiritus fidei ferre non potest neq; ualet, & aggreditur,
 hilari studio ad opprimendam & coercendam eam. Sicut Pau-
 lus dicit Ro. vii. Condelector legi dei secundum interiorē ho-
 minem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnā-
 tem legi mentis meæ & captiuantem me in legem peccati. Et
 alibi, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte
 aliis prædicās ipse reprobus efficiar. Et Gal. v. Qui Christi sunt,
 carnem suam crucifixerunt cum concupiscentiis suis.

Verum ea opera oportet, non ea fieri opinione, quo per ipsa
 coram deo iustificetur quisquā, hanc enim falsam opinionem
 fides non feret, quæ sola est iusticia coram deo, sed solum ea
 opinione, ut corpus in seruitutem redigatur & purificetur a con-
 cupiscentiis suis malis, ita ut oculus non nisi uertat ad concu-
 piscencias expurgandas. Cum enim anima per fidem purgata
 sit & amans dei facta, uellet omnia pariter purgari, & recipere
 corpus propriū, ut omnia secum amarent & laudarent deum.
 Ita fit, ut homo exigente corporis sui causa ociari non possit,
 cogaturq; ob id, multa bona operari, ut in seruitutem redigat.
 Hæc tamen opera ipsa, non id sunt, quo iustificetur, corā deo.

*Qua opinio-
 ne opera fac-
 ienda.*

sed gratuito amote ea faciat in obsequiũ dei, nihil aliud intus, quã diuinum beneplacitum, cui per omnia uellet obsequi officiosissime.

Qua ratione
corpus casti-
gandum.

Hac ratione quisq; seipsum erudire facile potest, qua mensura aut discretionẽ (ut dicunt) corpus suum castigare debeat, tantum enim ieiunabit, uigilabit, laborabit, quantũ satis esse uiderit, ad corporis lasciuia & cõcupiscentiam premendam.

Nota Qui uero presumunt operibus iustificari, obseruant non mortificationem concupiscentiarum, sed ipsa tantum opera, arbitrantur, si modo quã plurima & maxima fecerint, sese bene habere & iustos factos esse, aliquando & cerebrum lædentes & naturam extinguentes, aut saltem inutilem reddentes. Quæ est ingens insipientia & ignorantia Christianæ uitæ & fidei, uelle sine fide per opera iustificari & saluari.

Similitudo
egregia.

Ut autẽ ea quæ diximus facilius capiantur, similitudinibus ea monstremus. Debent opera hominis Christiani, per fidẽ suã ex mera gratuitaq; misericordia dei iustificati & saluati, nõ alio loco haberi, quã opera fuissent Adæ & Eux in paradiso & omnium filiorum, si non peccassent, de quibus Gen. ii. sic dicitur: Posuit deus hominẽ, quem formauerat in paradysum, ut operaretur & custodiret illũ. At Adã erat iustus & rectus a deo creatus, sineq; peccato, ita, ut per suã operationem & custodiã, nõ opus habuisset iustificati & recti fieri, sed ne ociosus iret, dedit ei dominus negotiũ, ut paradysum coleret & seruaret. Quæ fuissent opera uere libertima nullius gratia facta, nisi beneplaciti diuini, nõ ad iusticiam obtinendam, quã iam habebat plene, quæ & congenita fuisset nobis omnibus.

Fides reponit
in paradysum.

Ita & credentis hominis opera, qui per fidem suã de nouo repositus est in paradysum & de nouo recreatus, nõ eget operibus ut iustus fiat aut sit, sed ne ociosus sit, & corpus suũ operetur & seruet. sunt ei opera eiusmodi libertatis, solũ intuitu diuini beneplaciti faciendã nisi, q; nondũ plene recreati sumus perfecta fide & charitate, quas augeri oportet, non tamen per opera, sed per seipsas. Aliud, Episcopus facer, templũ consecrans, pue-

Aliud exem-
plum.

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

ros confirmans, aut aliud quippiam officii sui faciens, nō con-
secratur iis ipsis operibus in Episcopum, immo, nisi ante effe-
consecratus Episcopus, nullum istorū operum quicquā uale-
rent, essentq; stulta & puerilia & ludicra. Ita Christianus per fi-
dem suā consecratus bona facit opera, sed non per hæc magis
facit aut Christianus efficitur, hoc enim solius fidei est, immo,
nisi ante crederet & Christianus esset, nihil prorsus ualerent om-
nia sua opera, essentq; uere impia & damnabilia peccata.

Vera itaq; sunt hæc duo uerba, Bona opera non faciunt bo-
num uirum, sed bonus uir facit bona opera. Mala opera non
faciunt malum uirum, sed malus uir facit mala opera. Ita, ut
semper oporteat ipsam substantiam seu personam esse bonam
ante omnia opera bona, & opera bona sequi & prouenire ex
bona persona. Sicut & Christus dicit: Mala arbor non facit bo-
nos fructus, bona arbor non facit malos fructus. Clarum autē
est, q̄ fructus nō ferunt arborem, nec arbor crescit in fructibus.
Sed ediuerso arbores ferant fructus, & fructus crescunt in arbo-
ribus. Ut ergo necesse est, arbores esse priores fructibus suis, &
fructus non faciunt arbores, neq; bonas, neq; malas, sed econ-
tra arbores tales, faciunt tales fructus. Ita necesse est, primum
personam ipsam hominis, esse bonam uel malam, antequam
faciat bonū uel malum opus, & opera sua non faciunt cū ma-
lum aut bonum, sed ipse facit opera sua aut mala aut bona.

Duo uerba
memoranda.

Similia uideri licet in omnibus artificijs. Mala domus uel bo-
na non facit malum aut bonum fabrum, sed bonus aut malus
faber, facit malam aut bonā domum. Et in uniuersum, nullū
opus facit artificē talem, quāle est ipsum, sed artifex facit opus
tale, qualis est ipse. Ita res se habet & in operibus hominū, qua-
lis est ipse, siue in fide, siue in infidelitate, tale est & opus eius,
bonum, si in fide, malum, si in infidelitate factum fuerit. Non
autem id conuertitur, ut quale sit opus, talis fiat & homo in fi-
deli uel in infidelitate. Opera enim, ut non faciunt fidelem, ita nec
iustum. At fides, ut facit fidelem & iustum, ita & bona opera.

Aliud simile.

Sola fides iu-
stificat.

Cum ergo opera neminem iustificent, & hominem oporteat esse iustum antequam operetur bonum, manifestissimum est, solam fidem esse, quae ex mera dei misericordia per Christum in uerbo eius, personam digne & sufficienter iustificet & saluet, & nullo opere, nulla lege Christiano homini opus esse ad salutem, cum per fidem liber sit ab omni lege, & ex mera liberalitate omnia gratuito faciat, quaecumque facit, nihil quaerens aut commodi aut salutis (cum iam satur & saluus sit gratia dei ex fide sua) sed solum beneplacitum dei.

Infidelis non
fit malus ex
operibus.

Sic & infideli nullum opus bonum prodest ad iusticiam & salutem. Ediuerso, nullum malum opus facit cum malum aut damnatum, sed incredulitas, quae personam & arborem malam facit, mala & damnata facit opera. Vnde dum bonus aut malus quisquam efficitur, non hoc ab operibus, sed a fide aut incredulitate orditur. Sicut sapiens dicit, Initium peccati, apostatare a deo, id est non credere. Et Paulus Heb. xi. Oportet accedentem credere. Et Christus idem dicens. Aut facite arborem bonam, & fructus eius bonos, aut facite arborem malam, & fructus eius malos. ac si dicat, Qui uolet fructus bonos habere, ab arbore incipiet & hanc bonam plantabit. Ita qui uult bona operari non ab operando, sed a credendo incipiat, quod personam bonam facit. Non enim personam bonam facit, nisi fides, nec malam, nisi incredulitas.

Opera homi-
nem bonum fa-
ciunt, sed coram
hominibus.

Hoc sane uerum est, operibus fieri hominem bonum aut malum coram hominibus, hoc autem fieri, est idem quod ostendi & cognosci quis sit bonus aut malus. ut Christus Mat. vii. dicit, Ex fructibus eorum, cognoscetis eos. At hoc totum in specie & extra manet, quia in re, plerumque falluntur, qui scribere & docere praesumunt bona opera, quibus iustificentur, interim fidei ne memorentur quidem, euntes in uitiis suis, falsi & fallentes semper, proficientes in peius, caeci caecorum duces, multis sese operibus fatigantes, & tamen nunquam ad ueram iusticiam peruenientes. De quibus Paulus. i. Timot. iii. dicit. Habentes quidem speciem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes, semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes.

Fons erroris
quorundam.

Qui ergo cū istis cæcis non uoluerit errare, oportet ut ulterius prospiciat quā in opera, leges, aut doctrinas operum, immo auerso ab operibus intutu, personā inspiciet, & qua ratione illa iustificetur, quæ non operibus neq; legibus, sed uerbo dei (id est, promissione gratiæ suæ) & fide, iustificatur & saluatur, ut stet gloria maiestati diuinæ, quæ nos non ex operibus iusticiæ quæ fecimus nos, sed secundū misericordiā suam per uerbum, gratiæ suæ saluos fecit credentes.

Facile ex his cognitu est, qua ratione sint opera bona reicienda aut amplectenda, & qua regula, intelligendæ sint omnium doctrinæ de operibus data. Si enim opera comparentur ad iusticiam, & peruerso leuiathan eaq; falsa persuasione fiant, ut per ipsa iustificari præsumas, iam necessitatem imponunt, & libertatem cū fide extinguunt, & hoc ipso additamento bona iam non sunt, uereq; damnabilia. Libera enim non sunt, & gratiā dei blasphemant, cuius solius est per fidem iustificare & saluare, quod opera non potentia præstare, impia tamen præsumptione, per nostram hanc stultitiā affectant, ac sic in officiū gratiæ & gloriæ eius uiolenter irruunt. Nō ergo opera bona reiciimus, immo maxime amplectimur & docemus, nō enim propter ipsa, sed propter impiū hoc additamentū, & peruersam opinionem querendæ iusticiæ, ea damnamus, qua fit, ut solū in specie appareant bona, cū reuera bona nō sint, quibus falluntur & fallunt, ceu lupi rapaces, sub uestimentis ouium.

Hic autē leuiathan & peruersa opinio in operibus insuperabilis est, ubi deest sincera fides, abesse enim nō potest a sanctis illis operariis, donec fides uastatrix eius ueniat & regnet in corde. Natura per seipsam nō potest eam expellere, immo ne cognoscere quidem, quin eam ducit loco sanctissimæ uoluntatis, ubi si consuetudo accesserit, & hanc naturæ prauitatem robauerit (sicuti factū est, per impios magistros) incurabile malum est, & infinitos irrecuperabiliter seducit ac perdit. Quare & si bonū est, de poenitentia, confessione, satisfactione prædicare & scribere, si tamen hic sistatur, & nō ad fidem usq; docendam

Regula intel-
ligentiæ do-
ctrinarū mul-
tarum.

Ratio doctri-
næ Lutheri.

Opus leui-
athan.

procedatur, sine dubio deceptorie & diabolice sunt doctrine. Sic enim Christus, cum suo Ioanne, non solum dixit, pœnitentiam agite, sed addit uerbum fidei, dicens. Appropinquabit regnum cœlorum.

Fides erigen-
da in prædica-
tionibus.

Non enim alterum tantum, sed utrunq; uerbum dei prædicandum est, noua & uetera proferenda de thesauro, tam uox legis, quã uerbum gratiæ. Vocem legis proferri oportet, ut terrentur & in suorum peccatorum noticiam reducantur, & inde ad pœnitentiam & meliorem uitæ rationem cõuertantur. Sed hic non sustendum, hoc enim esset solum uulnerare & non alligare, percutere & non sanare, occidere & non uiuificare, deducere ad inferos & non reducere, humiliare & non exaltare. Ideo & uerbum gratiæ & promissæ remissionis, ad docendam & erigendam fidem, prædicari debet, sine quo, lex, contritio, pœnitentia, & omnia alia frustra fiunt & docentur.

Vnde uel pœ-
nitentia uel fi-
des.

Superfunt quidem adhuc prædicatores pœnitentiæ & gratiæ, sed non explicant dei legem & promissionem eo fine & spiritu, ut disci queat, unde pœnitentia & gratia ueniant. Pœnitentia enim ex lege dei, sed fides seu gratia ex promissione dei prouenit. sicut dicit Ro. x. Fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi, quo fit, ut homo per fidem diuinæ promissionis consoletur & exaltetur, qui per minas & timorẽ legis diuinæ, humiliatus & in sui cognitionẽ perductus est. Sic psal. xxix. Ad uesperũ demorabitur fletus, & ad matutinũ laticia

De operibus
ad proximũ.

Hæc dicta sint de operibus in genere, & simul de iis, quæ Christianus in proprium corpus exercet. Ultimo & de his dicemus, quæ erga proximũ suum operatur. Non enim homo sibi uiuit solum in corpore isto mortali ad operandũ in eo, sed & omnibus hominibus in terra, immo solum aliis uiuit & non sibi. In hoc enim corpus suũ subiectum facit, quo sincerius & liberius queat aliis seruire. sicut Paulus Ro. xiiii. dicit. Nemo sibi uiuit & nemo sibi moritur: Qui enim uiuit, domino uiuit, & qui moritur, domino moritur. Ideo non potest fieri ut sit ociosus in hac uita, & absq; opere, erga proximos suos: Necessè est enĩ

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

ut loquatur, agat, & conuerſetur cū hominibus. Sicut Chriſtus in ſimilitudinem hominū factus habitu inuentus eſt ut homo, & cōuerſatus cum hominibus. ut Baruch.iii.dicit.

Nullo tamen horam opus ei eſt ad iuſticiam & ſalutē. Ideo in omnihus operibus ſuis, ea debet opinione eſſe formatus & huc ſolum ſpectare, ut aliis ſeruiat & proſit in omnibus quæcunq; fecerit, nihil ante oculos habens, niſi neceſſitatem & cōmoditatem proximi. Sic enim Apoſtolus iubet, ut manibus la-
boremus, quo demus neceſſitatem habenti, cum potuiſſet dicere, quo nos ipſos alamus, ſed det (inquit) neceſſitatem habenti. Nam & in hoc ipſum, corporis curam habere Chriſtiana-
num eſt, quo per eius ſalutem & commoditatem laborare, res quærere, & ſeruare poſſimus, in ſubſidium eorum, qui indi-
gent, ut ſic membrum robuſtum ſeruiat membro infirmo, & ſimus filii dei, alter pro altero ſolicitus & laborioſus, inuicem onera portantes, & ſic legem Chriſti implentes. Ecce hæc eſt ue-
re Chriſtiana uita, hic uere fides efficax eſt per dilectionem, hoc eſt, cum gaudio & dilectione prodit in opus ſeruitutis liberri-
mæ, qua alteri gratis & ſponte ſeruit, ipſa abunde ſatur fidei ſuæ plenitudine & opulentia.

Seruiendum omnibus.

Corporis cura quare habenda.

Chriſtiana uita.

Sic Philippenſem cum Paulus docuiſſet, quā diuites facti eſſent per fidem Chriſti, in qua omnia obtinuiſſent, docet eos deinceps, dicens: Si qua conſolatio Chriſti, ſi quod ſolacium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, implete gaudium meum, ut idē ſapiatis, & eandem charitatem habentes unanimiter idipſum ſentientes, nihil per contentionem, neq; inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores inuicem arbitantes, nō quæ ſua ſunt, ſinguli conſiderantes, ſed ea quæ aliorum. Hic clare uidemus, uitam Chriſtianorum ab Apoſtolo in hanc regulam eſſe poſitam, ut omnia opera noſtra ad aliorum commoditatem ordinentur, cum per fidem quiſq; ſuam ſic abundet, ut omnia alia opera totaq; uita ei ſuperfluant, quibus proximo ſpontanea beneuolentia ſeruiat & beneficiat.

Deprauatores
Apostolicæ
doctrinæ.

Ad hoc inducit Christum pro exemplo, dicens. Hoc sentite in uobis, quod & in Christo IESV, qui cū in forma dei esset non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed exinaniuit semetipsum, formā serui accipiens, in similitudinē hominum factus & habitu inuentus ut homo, factus est obediens usq; ad mortē. Hoc enim uerbū Apostoli saluberrimum nobis obscura nuntii, qui uocabula Apostolica, formam dei, formā serui, habitū, similitudinē hominum, profus non intellexerunt, & ad naturas diuinitatis & humanitatis transfulerunt, cū Paulus id uelit, Christum cum esset plenus forma dei, & omnibus bonis abundans, ita, ut nullo opere, nulla passione indigerit, ut iustus & saluus fieret, habebat enim hæc omnia statim ab initio sui, non tamen iis inflabatur, nec super nos eleuabatur, & quādam potentiā super nos sibi arrogabat, licet id iure potuisset. Sed contra, sic egit laborans, operans, patiens, moriens, ut similis esset cæteris hominibus, & habitu & gestu non aliud quā homo, quasi iis omnibus egeret & nihil haberet formarū dei, quod tamen totū propter nos fecit, ut nobis semiret, & nostra fierent omnia, quæ hac forma serui operaretur.

Christianus se
Christo cōfor
mari.

Ita Christianus, quemadmodū caput suū Christus, per fidē suam plenus & satur contentus esse debet hac forma dei per fidē obtemperans (nisi quod, ut dixi, ipsam hanc fidem augere debet, donec perficiatur) hæc enim uita, iusticia, & salus eius est, personam ipsam seruans, & gratiā faciens, omniaq; tribuens, quæ Christus habet, ut supra dictum est. Et Paulus Gal. i. confirmat, dicens. Quod autē in carne uiuo, in fide filii dei uiuo. Et quāquā sic liber est ab omnibus operibus, debet tamen rursus se exinanire hac in libertate, formā serui accipere, in similitudinē hominū fieri, & habitu inueniri ut homo, & seruire, adiuuare, & omni modo cum proximo suo agere, sicut uidet secū actum, & agi a deo per Christū, & hoc ipsum gratis, nulloq; respectu, nisi diuini placiti, & ita cogitare.

Fiducia Christi
stiana.

En mihi indigno damnatoq; homuntioni, citra omne meritū, mera, gratuitaq; misericordia, dedit deus meus in Christo, omnes

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

omnes diuitias iusticiæ & salutis, ut amplius nulla re profus im-
digeam, nisi fide, quæ credat hoc se sic habere, huic ergo tali
patri, qui me suis his inæstimabilibus diuitiis obruit, cur nõ li-
beraliter, hilariter, toto corde, spontaneoq; studio, omnia fa-
ciam, quæcunq; sciero placita & grata coram illo esse? Dabo
itaq; me quendam Christum proximo meo, quemadmodum
Christus sese præbuit mihi, nihil facturus in hac uita, nisi quod
uidero proximo meo necessarium, comòdum & salutare fore,
quãdoquidẽ per fidẽ, omniũ bonorũ in Christo abundas sum.

Ecce sic fluit ex fide, charitas & gaudiũ in domino, & ex cha-
ritate, hilaris, libens, liber animus, ad sponte seruiendũ proxi-
mo, ita ut nullam habeat rationem, gratitudinis, ingrati-
tudinis, laudis ac uituperii, lucri aut damni. Neq; enim agit hoc,
ut homines sibi demereatur, nec inter amicos inimicosq; dis-
cernit, nec gratos, nec ingratos suspicit, sed liberrime libentissi-
meq; dispergit se & sua, siue ea perdat in ingratis, siue mereat.
Sic enim & pater eius facit, omnibus omnia distribuens abun-
danter & liberrime, faciens solem suũ oriri super bonos & ma-
los: Ita filius nihil nisi gratuito gaudio, quo in deo per Chri-
stum delectatur, tantarum rerum largitore, facit & patitur.

Fidei fructus.

Vide mi le-
ctor q̄s digne
damnatus Lu-
therus.

Vides ergo, si cognoscimus ea, quæ nobis data sunt maxi-
ma & præciosa (ut Petrus ait) mox per spiritum diffundi in
cordibus nostris charitatem, qua liberi, hilares, omnipoten-
tes, operatores, & omnium tribulationum uictores, proximo-
rum serui, nihilominus tamen omniũ domini sumus. Qui ue-
ro non cognoscunt donata sibi per Christum, iis Christus fru-
stra natus est, per opera illi incedunt, ad istarum rerum gustum
& sensum nonquã peruenturi. Igitur sicut proximus noster ne-
cessitatem habet, & nostra abundantia indiget, ita & nos corã
deo necessitatem habuimus, & misericordia eius indiguimus,
ideo sicut pater cœlestis nobis in Christo gratis auxiliatus est,
ita & nos debemus gratis per corpus & opera eius, proximo no-
stro auxiliari, & unusquisq; alteri, Christus quidã fieri, ut simus
mutuũ Christi, & Christus idẽ in oibus, hoc est, uere Christiani.

Cognoscendũ
quam magna
donata nobis.

*Gloria vitæ
Christianæ.*

Quis ergo cōprehendere queat, diuitias & gloriā Christiā-
næ vitæ, quæ omnia potest & habet, & nullius indiget, pecca-
ti, mortis, inferni, domina, simul tamen omnibus serua & ob-
sequiosa, & utilis? Sed quæ prohdolor hodie in toto orbe ig-
nota est, nec predicatur nec quæritur, adeo ut prorsus nostrū
nomen ipsimet ignoremus, cur Christiani simus & uocemur,

*Christiani
quare nomi-
nemur.*

cette a Christo sic uocamur, non absente, sed inhabitante in
nobis, id est, dum credimus in eum & inuicem mutuoq; su-
mus alter alterius Christus, facientes proximis, sicut Christus
nobis facit. At nunc hominum doctrinis, non nisi merita, præ-
mia, & ea quæ nostra sunt docemur querere, & ex Christo non
nisi exactorem longe præ Mose sæuierem fecimus.

*Diua dei geni-
rix exemplar
fidei.*

Eiusdem fidei exemplum præ cæteris, præbuit & beata uir-
go, dum (ut Lucae.ii. scribitur) purificabatur secundum legē
Mosi, more omium mulierum, cum tamen lege tali non tene-
retur, nec purificari opus illi fuit, subiecit se tamen sponte & li-
bera charitate legi, similis facta cæteris mulieribus, ne offende-
ret, aut contemneret eas. Nō ergo iustificata fuit hoc opere, sed
iusta fecit hoc gratuito & libere: ita & nostra opera fieri debent,
non iustificandi gratia, cum prius fide iustificati facere debeat-
mus omnia libere & hilariter propter alios.

*Paulus docet
opera,*

Et sanctus Paulus discipulum suum Timotheum circuncide-
bat, non q̄ opus esset illi ad iusticiā circuncisione, sed ne offen-
deret aut contemneret infirmos in fide Iudæos, qui necdū po-
terant capere fidei libertatem. At contra, ubi contempta liber-
tate fidei, urgebant circuncisionem esse necessariam ad iusti-
ciam, restitit & Titum circuncidi non permisit, Galath.ii. Si-
cut enim nullius infirmitatem in fide offendere aut contemne-
re noluit cedens eorum uoluntati ad tempus, ita rursus noluit
offendi aut contemni libertatem fidei ab induratis iusticiariis,
incedens media uia, parcens infirmis ad tempus & resistens in-
duratis semper, ut omnes ad fidei libertatem conuerteret. Eodē
studio & nostra fieri debent, ut infirmos in fide suscipiamus

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

(ut Roma. xiii. docet) sed magistris operum induratis fortiter resistamus. De quo latius inferius dicemus.

Christus etiam, Matthæi. xvii. ubi a discipulis suis petebatur didrachmum, disputabat cum sancto Petro, an ne filii regis liberi essent a censibus, & Petrus hoc affirmasset, iussit tamen, ut iret ad matrem, dicens. Ne scandalizemus eos, uade & piscem qui primo ascenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem, quem tollens, da pro me & pro te. Hoc exemplum pulchre ualeat ad propositum, In quo Christus se & suos appellat liberos & filios regis, qui nullius egeant, & tamen sponte se submittit & soluit censum. Quantum ergo hoc opus Christo necessarium, aut utile fuit ad iusticiam & salutem, tantum ualent omnia alia sua & suorum opera ad iusticiam, cum sint omnia iusticia posteriora, & libera, tantum ad aliorum obsequium & exemplum facta.

Christi domini exemplum

Talia sunt, quæ & Paulus Roma. xiii. & Timoth. iiii. præcepit, ut potestatibus subditi sint, & ad omne opus bonum parati, non ut per hoc iustificentur, cum iam iusti sint ex fide, sed ut in libertate spiritus, per hæc aliis & potestatibus seruirent, & eorum uoluntati gratuita charitate obsequerentur. Talia oportuit esse & omnium collegiorum, monasteriorum, sacerdotumque opera, ut quisque suæ professionis & status opera solum in hoc faceret, ut per hæc non iusticiam, sed corporis sui subiectionem exerceret, aliis in exemplum, qui & ipsi opus habent corporis sui castigatione. Deinde ut aliis duntaxat obsequerentur ad eorum uoluntatem, gratuita charitate, hoc tamen semper & summa cura obseruato, ne uana fiducia præsumat per ipsa, quisquam iustificari, mereri, aut saluus fieri, quod solius fidei est, ut sæpius dixi.

Capite religio si omnes Lutherum, & sine te doctorem uestrum esse.

Si quis ergo hanc scientiam haberet, facile se posset gerere ciuitatis periculum, in infinitis illis mandatis & præceptis Papæ, Episcoporum, Monasteriorum, Ecclesiarum, principum & magistratuum, quæ aliqui stulti pastores, sic urgent, quasi ad iusticiam & salutem sint necessaria, appellantes præcepta Ecclesiæ,

Scientia Christiani ueri.

cum sint nihil minus, Christianus enim liber, sic dicet, Ego ieiunabo, orabo, hoc & hoc faciam, quod per homines mandatum est, non quod mihi illo sit opus ad iustitiam & salutem, sed quod in hoc morem geram Papæ, Episcopo, communitati illi, & illi magistratui, aut proximo meo ad exemplum, faciam & patiar omnia. Sicut Christus mihi multo plura fecit & passus est, quorum ipse nullo prorsus egebat, factus propter me sub lege, cum non esset sub lege. Et quamuis tyranni uim aut iniuriam faciant, hoc exigentes, non tamen nocebit, donec contra deum non fuerit.

Pastorum bonorum discrimen a malis.

Ex iis omnibus quisque poterit certum iudicium & fidele discrimen omnium operum & legum accipere, & scire, qui sint cæci, stulti, & qui ueri & boni pastores. Nam quodcumque opus non hoc solum dirigitur, ut fiat uel ad castigandum corpus, uel ad obsequium proximi (ubi contra deum nihil postulet) non est bonum nec Christianum. Et hinc ego uehementer me tuo, pauca uel nulla collegia, monasteria, altaria, officia Ecclesiastica, esse Christiana hodie, nec non & ieiunia & preculas peculiarias, de certis sanctis. Metuo inquam, in his omnibus quaeri, non nisi ea quæ nostra sunt, dum arbitramur, per hæc purgari peccata nostra, salutem inueniri: & sic funditus extinguitur libertas Christiana, quod ex ignorantia fidei Christianæ & liberrimæ, uenit.

Consilium.

Quam ignorantiam & libertatis oppressionem, plurimi cæcissimi que pastores sedulo confirmant, dum populos in ea studia sollicitant & urgent, laudando ea, & suis indulgentiis inflando, fidem autem nunquam docendo. Ego autem tibi consultum uolo, si quippiam uoles orare, ieiunare, aut in Ecclesiis fundare (ut uocant) caue facias, eo fine, quo tibi aliquid commodi, siue temporalis, siue æterni pares. Iniuriam enim fidei tuæ facies, quæ sola tibi omnia præbet, ideo sola curanda, ut augeatur, siue operibus, siue passionibus exercita: sed da, quod das, libere & gratis, ut alii ex te tuaque bonitate augeant, & bene habeant. Sic enim eris uere bonus & Christianus. Quid enim tibi bona &

Fides sola curanda.

opera

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

opera tua, quæ ad corporis castigationem superabundant, cū abundes pro te per fidem tuā, in qua tibi omnia donauit deus.

En ista regula oportet, ut quæ ex deo habemus, bona fluant ex uno in alium, & communia fiant, ut unusquisq; proximū suum induat, & erga eum sic se gerat, ac si ipse esset in loco illius. E Christo fluxerunt & fluunt in nos, qui nos sic induit & pro nobis egit, ac si ipse esset, quod nos sumus. E nobis fluunt in eos, qui eis opus habent, a deo, ut & fidem & iusticiam meā oporteat coram deo poni, pro tegendis & deprecandis proximi peccatis, quæ super me accipiam, & ita in eis laborem & seruiam, ac si mea propria essent, sic enim Christus nobis fecit. Hæc est enim uera charitas, sinceraq; Christianæ uitæ regula. Ibi autem uera & sincera est, ubi uera & sincera fides est. Hinc Apostolus. i. Corint. xiii. Charitati tribuit, quod non querit quæ sua sunt.

Regula ad fraternam charitatem.

Concludimus itaq; Christianū hominē nō uiuere in seipso, sed in Christo & proximo suo, aut Christianū esse in Christo per fidem, in proximo per charitatē: per fidē sursum rapit supra se in deum, rursum per charitatem labitur infra se in proximum, manens tamen semper in deo, & charitate eius. Sicut Christus Iohan. i. dicit, Amen dico uobis, deinceps uidebis cœlum apertum & angelos dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Et hæc de libertate satis, quæ ut uides, spiritua-
lis ueraq; est, libera faciens corda nostra ab omnibus peccatis, legibus & mandatis (Sicut dicit Paulus. i. Timo. i. Lex iusto nō est posita) quæ superat omnes alias libertates externas, quantum cœlum superat terram, quam nos Christus faciat & intelligere & seruare. AMEN.

Christianus uiuit in Christo & proximo.

IN FINE, propter eos quibus nihil tam bene dicitur, quod non deprauent male intelligendo, addendum est, si tamen & id ipsum intelligere possint. Sunt quā plurimi, qui hanc libertatem fidei audientes, mox eam in occasionem carnis uertunt, omnia sibi statim licere arbitantes, nec alia re ulla.

Contra libertatem carnis.

Contra fidu-
cā operum.

liberi & Christiani uideri uolentes, quā contemptu & reprehensione cerimoniarum, traditionum, legum humanarum, quasi ideo Christiani sint, quia statis diebus non ieiunant, aut alius ieiunantibus ipsi carnes comedunt, aut preculas usitatas omitunt, suspenso naso, præcepta hominum illudentes. Cætera uera ad Christianam religionem pertinentia prorsus posthabentes. Quibus pertinacissime resistunt ex altera parte, ii, qui sola obseruantia & reuerentia cerimoniarum nititur salui fieri, quasi ideo salui sint, quia statis diebus ieiunant aut a carnibus abstinent aut certas preces orent, iactantes præcepta Ecclesiæ & patrum, nec ipsi pili facientes, ea quæ sincere sunt fidei nostræ. Vtriq; culpabiles plane, quod rebus neglectis grauioribus & ad salutem necessariis, super rebus iis leuiculis & non necessariis tanto tumultu consistantur.

Quanto rectius Paulus Apostolus, media uia incedere docet, & utrunq; latus damnat, dicens. Qui manducat, manducantem non spernat: Et qui non manducat, manducantem non iudicet. Vides hic, qd ii, qui cerimonias non pietate, sedmero contemptu omittunt & uituperant, reprehendantur, cū Apostolus doceat non contemnere, scientia enim eos inflat. Rursum pertinaces alteros docet, ut non iudicent illos: Neutri enim charitatem ædificantem inuicem custodiunt. Quare hic audienda est scriptura, quæ docet, ut nec ad dextram nec ad sinistram declinemus, sed sequamur iusticias domini rectas latificantes corda, ut enim non iustus est quisquā, quia operibus & ritibus cerimoniarum seruit & addictus est, ita nec iustus ex eo gensebitur solo, quod illa omittit & contemnit.

Non enim liberi sumus per fidem Christi ab operibus, sed ab opinionibus operum, id est, a stulta præsumptione iustificatio nis per opera quæsitæ. Fides enim conscientias nostras redimit, rectificat, & seruat, qua cognoscimus iusticiam esse non in operibus, licet opera abesse neq; possint, neq; debeāt. Sicut sine cibo & potu & uniuersa corporis istius mortalis opera esse nō possumus, nō tū in eis iusticia nostra sita est, sed in fide, nec tamen

DE LIBERTATE CHRISTIANA.

illa ob id contemnenda sunt aut omittenda. Sic in mundo sumus necessitate uitæ huius corporis coacti, sed non ex hoc iusti sumus. Regnum meum non est hinc, seu de hoc mundo, ait Christus, sed non dixit: Regnum meum non est hic, seu in hoc mundo. Et Paulus: Licet in carne ambulemus, non tamen secundum carnem militamus. Et Gal. i. Quod uiuo in carne, in fide uiuo filii dei. Sic, quod facimus, uiuimus, sumus in operibus & cerimoniis, necessitas huius uitæ facit & corporis regendi cura, non tamen in his iusti sumus, sed in fide filii dei. Quare Christiano per medium eundem est, & duo illa genera hominum sibi proponenda: aut enim occurrant ei pertinaces, obdurati cerimonistæ, qui sicut aspidēs surdæ nolunt audire ueritatem libertatis, sed suas cerimonias, tanquã iustificationes iactant, imperant, & urgent sine fide: quales erant olim Iudæi, nolentes intelligere ut bene agerent, his oportet resistere, contraria facere, & fortiter scandalizare, ne opinione ista impia, plurimos secum fallant, in horum oculis expedit comedere carnes, soluere ieiunia, & alia pro libertate fidei facere, quæ pro summis peccatis habent, dicendũ q; de eis: Sinite eos, cæci sunt & cæcorum duces, hoc enim modo & Paulus Titum noluit circumcidi, cum illi urgerent. Et Christus defendit Apostolos, q; sabbato uellebant spicas & multa similia.

Quomodo
cũ pertinaci-
bus agendũ.

Aut occurrunt, simplices, idiotæ, ignari & infirmi in fide (sicut Apostolus uocat) qui nondum possunt capere libertatem istam fidei, etiam si uellent: his parcendum est, ne offendant & deferendum eorum infirmitati, donec plenius erudiantur. Hi enim quia malicia indurata nõ faciunt nec sentiunt ita, sed sola imbecillitate fidei, propter eorũ scandalum uitandum, seruanda sunt ieiunia & alia, quæ ipsi necessaria arbitrantur, hoc enim charitas exigit, quæ neminem ledit, sed omnibus seruit. Non enim sua culpa, sed pastorum suorum, infirmi sunt, qui laqueis & armis traditionum suarum, infirmos captiuauerunt & male percusserunt, a quibus debuerant liberari & sanari fidei libertatisq; doctrina. Sic Apostolus Ro. xlii. Si esca mea scandalizat

Ad simplices.

MARTINVS LVTHERVVS

Seu ut Apostolus ait, Semper discentes, & nunquã ad scientiã
ueritatis peruenientes. Videntur enim uelle ædificare seseq; pa-
rant, & tamen non ædificant unquã, Ita manent in specie pie-
tatis, & uirtutem eius non attingunt:

In insigniter
superstitiosos.

Placent tamen interim sibi in his studiis, ausi etiam omnes
alios iudicare, quos simili operum pompa non fulgere uident,
cum hoc uano sumptu & abusu donorum dei, si fide essent im-
buti, grandia potuissent in suam & aliorum salutem efficere.
Verum cum natura humana & ratio (ut uocant) naturalis, sic
naturaliter superstitiosa, & propositis quibusq; legibus & ope-
ribus, prompta sint in opinionem iustificationis per ea adi-
piscendã his adde, quia usu omnium legislatorum terrenorũ,
in eundem sensum est exercita & firmata, impossibile est, ut per
seipsam se exuat a seruitute illa operaria, in libertatem fidei cog-
noscendam, ideo oratione opus est, ut dominus nos trahat, &
theodidactos, id est, dociles deo faciat, & ipse in cordibus no-
stris (sicut promisit) legem scribat, alioquin actum est de no-
bis. Nisi enim ipse doceat intus hanc sapientiam in mysterio ab-
sconditam, natura non potest nisi damnare eam, & hereticã
iudicare, quia scandalizatur in ea & stulta ei apparet, sicut olim
in prophetis & Apostolis uidimus accidisse, sicut & nunc mihi
& mei similibus faciunt, impii & cæci pontifices cum suis adu-
latoribus, quorum aliquando misereatur deus, & super nos il-
luminet uultum suum, ut cognoscamus in terra uiam eius, in
omnibus gentibus salutare eius. Qui est benedictus in secula.

Sapientia lex
vnde obser-
uatur.

A M E N.

A N N O D O M I N I
M. D. XXI.

T. 814

